

requiratur ad cognitionem practicam, a qua elicita possit habitus dici practicus. Communiter quidem dicitur esse *cognitio practica, cuius finis est opus*, seu quæ per se dirigit ad effectiorem operis: e contra *cognitio speculativa, cuius finis est veritas*: seu quæ quiescit in veritate cognita, nec per se dirigit ad opus. Sed lis est de nomine, præsertim cum Scotis; quid nempe intelligatur nomine *operis*, vel, ut ex græco dicitur, *praxis*. Equidem hæc vox *actio-* nem significat, eamque Aristoteles contra ponit sæpe *factioni*, de quibus *num. 213*. At certe etiam hæc vox, saltem latius sumpta, *factionem* aliquando significare debet; cum etiam *artes factivæ*, e. g. pictoria, architectonica, juxta omnes sint practica: sed de hoc non hic quaritur.

237. Quæstio hic est, quid sit *praxis*, sive, an per praxin intelligatur actio, vel operatio quæcumque, sive sit actus intellectus, sive alterius potentia, vel, an actus intellectus excludatur ab hac appellatione. Hoc secundum dicitur tenere Scotus, licet Maftrius *disp. 12. Log. qu. 5. a. 1. rum. 106*. velit, subtilem Doctorem non esse intelligendum de actu intellectus, a voluntate imperato. Consentiant plerique Scotista, & non pauci etiam alii. De mente S. Thomæ ajunt Conimbricenses *quæst. proæm. 4. a. 5.* non constare. E contra prius, seu etiam actum intellectus posse esse praxin, cum Suarezio *tom. 2. Metaph. disp. 44. sec. 13. rum. 26*. Vasquezio *tom. 1. in 1. p. disp. 8. c. 4. & 5.* Conimbricensibus *quæst. proæm. 4. a. 5.* tenent communissime nostri, atque etiam communiter alii, adeo, ut Semeri *dispur. 1. Logic. qu. 5. a. 1.* dicat, oppositam Scoti sententiam habere infinitos adversarios, inter quos velit etiam ipse esse.

238. Dico 1. Cognitio practica est illa, quæ dirigit ad opus, seu ad operationem, sive intellectus, sive alterius potentia. Prob. conclus. Cognitio, quæ dirigit ad opus, etiam intellectus, non sinit in cognitione, vel contemplatione objecti, nec ejus finis est sola veritas, sed opus: ergo non est speculativa: ergo practica. ant. patet. conseq. 1. prob. ex Aristotele, qui 2. *Metaphys. 1.* sic ait: *Speculativa scientiæ etenim finis veritas: practica autem opus*. prob. etiam

etiam 2. conseq. ex eo, quod non dentur cognitiones humanae, mediæ inter speculativas, & practicas. Confirm. 1. Actus a prudentia imperatus est praxis; nam prudentia est innegabiliter practica: sed actus hic sæpe est actus intellectus, e. g. actus fidei, vel bona existimatio de proximo &c. ergo actus etiam intellectus est praxis: ergo cognitio ad eum tanquam ad opus dirigens, est practica.

Confr. 2. præcipue contra Maftrium. Actus intellectus imperatus ab actu voluntatis est praxis, ut fatetur Maftrius, citatus *n. 237*. ergo etiam non imperatus, sed directus ab alia prævia cognitione. prob. conseq. talis actus imperatus non est minus actus intellectus, quam alius non imperatus, nec intellectus ad illum magis extenditur, quam ad alium: ergo. Quod enim Maftrius ait, intellectum, ut vocat, imperatum, seu voluntatis imperio determinatum, distinguui ab intellectu non imperato, & actum intellectus imperati non esse actum intellectus, sed voluntatis, est gratis dictum: & eodem jure dici poterit, intellectum tendentem ad opus distinguui ab intellectu quiescente in sola cognitione veritatis.

239. Dico 2. Cognitio practica debet dirigere ad opus factibile ab habente eam cognitionem. ita teste Arriaga *disp. 1. Log. sec. 4. n. 52.* communis omnium: & prob. Imprimis opus tale, seu praxis, debet esse aliquid absolute factibile, seu possibile; nam non datur cognitio ad faciendam Chimæram: & si quis putaret, se habere hac de re cognitionem practicam, & ea motus adhiberet etiam media putativa ad producendam Chimæram, deciperetur, & haberet tantum cognitionem speculativam falsam. Dixi, opus debere esse factibile; non enim requiritur, ut opus fiat in actu secundo, seu, ut habeatur intentio illud faciendi; nam sine his tamen cognitio erit practica in actu primo: si autem ipsa executio operis accedat, erit practica in actu secundo.

Uterius debet opus illud etiam esse aliquo modo factibile ab habente cognitionem; nam cognitio practica debet esse principium agendi: sed nequit esse tale, nisi respectu habentis ipsam: ergo. prob. ni. cognitio talis est principium agendi eatenus, quatenus dirigit representando objectum factibile,

& modum istud faciendi: sed sic non potest dirigere, nisi illum, qui eam habet; ergo. Confir. Nemo censet, cognitionem, quam habet aliqua creatura de productione prima sui ipsius, esse practicam; quia, licet sit de objecto a Deo factibili, non est tamen de objecto factibili ab ipsa illa creatura: ergo.

An autem objectum, seu opus, debeat esse immediate factibile ab habente cognitionem, an tantum mediate, e. g. an, si eques beneficiat regere equum, non tantum directio equi, sed etiam motus ipsius, sit praxis respectu equitatis, lis est inter auctores. Negat Comptonus *dispur. 10. Log. sec. 2.* affirmat de *Benedictis tom. 1. qu. proæm. c. 4. §. 1.* Non autem in ordine ad Logicam necessum est, hac de re pluribus disputare.

240. Dico 3. Cognitionis practica tamen non debet dirigere ad opus factibile potentia proxima: sed sufficit, si sit factibile potentia remota: ita communis. Prob. Communiter iudicatur, quod podagricus habeat cognitionem practicam de saltu, licet per accidens sit suo morbo impeditus, ne saltet: & idem est iudicium commune de cytharædo chyragra impedito. Si autem non adsit potentia remota naturalis, sed tantum quis possit eam recipere, e. g. si homo, habens cognitionem de modo producendi leonem, possit tantum elevari supernaturaliter ratione potentie obediæntialis ad eum producendum, non conveniunt auctores, an talis cognitio sit practica.

Negat Arriaga *disp. 1. Log. sec. 4. num. 52.* sed sic debet etiam negare, quod homo habeat ullam cognitionem practicam de eliciendis actibus supernaturalibus, quod non videtur dicendum. Neque sufficit responso Arriagæ *cit. sec. n. 53.* nempe, hos actus per se exigere fieri ab homine; nam, etsi actus exigant fieri ab homine, tamen homo non exigit eos facere; dein actio quoque modalis productiva qualiscunque effectus, ad quem producendum homo elevaretur, semper etiam exigeret essentialiter fieri ab homine. Quod addit, scilicet, eam cognitionem practicam de actu supernaturali, seu dictamen prudentie supernaturalis, jam supponere hominem elevatum, coincidit cum Comptono, de quo mox dicemus.

mus. E contra alii admittunt, ac ajunt, Archimedis cognitionem, de movendo globo terraqueo, probabiliter fuisse practicam. Comptonus *disp. 10. Log. sec. 3.* docet, talem cognitionem fore practicam tunc, quando data fuerit potentia ad opus; prius vero fore tantum speculativam: adeoque necessario concedit, cognitionem speculativam in casibus etiam possibilibus, imo naturalibus, posse fieri practicam, & vicissim: quod utique in dubium trahi potest.

241. Dico 4. Cognitionis practica opus debet esse ejus effectus, & non tantum quomodocumque occasione ipsius fieri. Ita communiter auctores: & *Mastrius disp. 12. Logic. q. 5. a. 2. n. 116.* ait, Scoto male oppositum attribui. Prob. Si sufficeret ad cognitionem practicam, quod ad eam sequeretur quomodocumque aliquod opus, etsi ipsa nec directive istud produceret, tunc omnis cognitio esset practica; quia nulla est, quam non per accidens possit sequi aliquis amor, vel odium &c. hoc autem est absurdum: ergo. Quin etiam non sufficit, quod opus tantum sit objectum cognitionis, sed debet dependenter ab ea fieri; nam nemo dicit, quod Medicus habeat cognitionem practicam de sua, vel alterius hominis nutritione, licet hæc sit objectum ejus cognitionis; quia scilicet cognitio in eam non influit. Confir. Juxta communem cognitionis practica debet habere specialem modum tendendi in opus, representando illud factibile, dependenter a sua directione, seu ostensione modi id faciendi, sive etiam ostensione bonitatis, vel utilitatis, in productione operis, ut scilicet, vel moraliter, vel exemplariter, aut idealiter influat (nam de physico influxu, a quo non necessario sumitur ratio practici, esset multa disputatio, & hinc ab eo abstrahitur) ergo opus debet esse ejus cognitionis effectus. Ex quo infer, regulas artium esse practicas, dum ostendunt modum faciendi artefactum: dictamina vero prudentie esse practica, dum ostendunt, bonum esse, ut res fiat. Et quidem hæc dictamina, quia descendunt ad particularia, ad que regulæ loquentes tantum in genere non descendunt, sunt aliquo modo magis complete practica, quam sint regulæ artium.

242. Dico 5. Cognitionis practica non exigit subiectum

etiam capax erroris, quod dirigat. ita Arriaga *disp. 1. Log. sec. 4. n. 54.* Hurtadus *de anima disp. 9. sect. 2. g. 12.* & alii. Prob. Scientia simplicis intelligentiæ in Deo juxta communem Theologorum est practica, & tamen non est in subiecto capaci erroris: item Christus Dominus habuit plures cognitiones practicas, & tamen etiam ipse non fuit capax erroris: ergo. Alia quæstio est, an cognitio practice debeat dirigere ad opus liberum. Negat hoc Arriaga *loc. modo cit.* quia (ut ait) modo cognitio dirigat ad opus, sive hoc sit liberum, sive necessarium, jam ipsi convenit definitio cognitionis practice.

Et quidem non video, quare talis cognitio non possit dici practica, seu elicita a scientia practica: at vix poterit dici elicita ab arte; quia objectum artis pluribus videtur non posse esse ita necessarium, ut neque sit mediate liberum; alias ars esset etiam scientia secundo modo accepta. vide dicta *n. 226.* & *235.* Hic tamen ex occasione mentionis factæ de libertate, noto, actus brutorum non esse respectu ipsorum practicos, aut praxes; nam licet praxis non debeat esse libera, tamen debet esse directa a cognitione rationali; quia juxta omnes practicum, & speculativum, non datur, nisi in intellectu. Adde, quod bruta non agant propter finem, adeoque opus eorum non possit esse finis cognitionum materialium, quas bruta habent, consequenter neque praxis. vide Arriagam *disp. 1. Log. sec. 4. num. 57.* Licet autem tales actus non sint practici respectu brutorum, tamen juxta de Benedictis, citatum *num. 239.* possunt esse practici respectu hominum bruta influentium, vel dirigentium.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

143. **O**B. 1. contra 1. conclus. Juxta Aristotelem *3. de Anima text. 49.* vel juxta aliam versionem *text. 50. Intellectus extensione fit practicus*: sed non datur extensio intellectus, nisi hic se extendat ad actus aliarum potentialiarum: ergo non fit practicus per suas proprias actiones, adeo-

adeoque actus intellectus non sunt praxes. Resp. omnia. neg. mi. Omisi majorem; quia hæc verba *loco citato* non habentur, sed tantum ista: *Intellectus autem, qui propter aliquid ratiocinatur, & qui activus est*: quæ verba Aristotelis paulo aliter refert Suarez *tom. 2. Metaph. disp. 44. sec. 13. n. 21.* & videtur omittere, ea prioribus, ab adversa parte adductis, aliquo modo æquivalere. Sed hoc, ut dixi, omisso, neg. mi. potest enim intellectus se extendere ab uno actu ad alium, scilicet a cognitione practica, seu regula dirigente, ad aliam cognitionem directam. Et quæso, cum voluntas, & intellectus, sint realiter idem, cur intellectus se extendat dirigendo ad volitionem, & non dirigendo ad cognitionem? imo cur se extendat ad actum imperatum a voluntate, hoc est, realiter a seipso, & non se extendat ad actum non imperatum? vide dicta *n. 238.* Si velis appellare ad auctoritatem, repono, jam *n. 237.* parem saltem oppositam esse.

244. Ob. 2. ex Scoto. Omnis cognitio est speculatio: ergo non est praxis: ergo non datur cognitio practica circa cognitionem, seu actum intellectus. Confir. S. Thomas *1. 2. q. 57. a. 1. ait: Operativum, seu practicum, quod dividitur contra speculativum, sumitur ab opere exteriori*: sed operatio intellectus non est opus exterius: ergo non est praxis, adeoque nec cognitio ad eam dirigens est practica. Resp. dist. ant. est pura speculatio, seu tantummodo representatio sui objecti. neg. ant. est non pura speculatio. om. ant. & neg. conseq. utique enim cognitio dirigens architectum ad struendam domum non est pura speculatio, sed etiam est practica: dein omnis cognitio speculativa, sed directa ab aliqua practica, est simul praxis, & speculatio.

Ad confir. neg. mi. Ut recte ait Arriaga *disp. 1. Log. sec. 4. n. 50.* S. Thomæ verba non possunt strictè sumi, ut sonant; alias nec actus voluntatis essent praxis; quia strictè loquendo sunt actus interni, & non externi, adeoque opus interius; unde per actum exteriorem, seu opus exterius; intelligit S. Doctor tantum opus, seu actum, ab actu practico distinctum, ad quale opus non dicit ordinem cognitionis pure speculativa.

245. Ob. 3. contra 2. conclus. Visio, vel cognitio beatifica est practica: & tamen ejus objectum non est factibile ab habente eam cognitionem: ergo conclusio secunda non subsistit. Confir. Si omnes syllogismi fierent impossibiles, tunc regule tamen manerent tales, quales nunc sunt: atqui nunc sunt practicae: ergo manerent etiam tunc practicae: sed earum objectum tunc non esset factibile: ergo. Resp. dist. 1. p. ant. Visio beatifica est practica respectu Dei. neg. ant. respectu amoris Dei, vel alterius actus ad quem dirigit. conc. ant. & dist. etiam. 2. p. objectum ejus primum, seu Deus, non est factibile. conc. ant. objectum secundarium, sive amor Dei, vel alius actus, ad quem visio dirigit, non est factibile. neg. ant. & conseq. Ad confir. neg. ma. vel enim tunc etiam ipsa regule ferent impossibiles: vel certe in tali causa impossibili fierent speculative.

246. Ob. 4. contra 5. conclus. Otiosa est directio, ubi nullum est periculum erroris: ergo non datur cognitio practica in subjecto incapaci erroris. Resp. neg. ant. Directio datur, vel ut caveatur error: vel ut potentia illuminetur, aut etiam determinetur. Aliqui hic, ut probent, praxin debere esse operationem liberam, asserunt illud Aristotelis 6. *Metaph. text. 1. Idem enim agibile, & eligibile*: sed quia nos abstrahimus, an praxis debeat esse libera, an non, non debemus de solutione esse solliciti. Solum dico, ibi per *agibile* non intelligi practicum genericum sumptum, sed specificum sumptum, quod scilicet spectat ad scientias, vel artes activas, & maxime ad prudentiam; nam ibi Aristoteles opponit agibile factibili, & habitus activos factivos: est autem innegabile, habitus etiam factivos, e. g. pictoriam, vel architectonicam, esse practicos; quare Aristoteles ibi per *agibile* non intelligit qualecunque practicum, sed speciale.

ARTICULUS VIII.

An Logica sit Practica.

247. **D**ico. Logica est simpliciter practica: ita communis nostri, quibus consentiunt plures

res alii. Prob. Ille habitus est simpliciter practicus, cujus primarius, & precipuus finis est opus: atqui Logicae finis primarius, & precipuus est opus: ergo Logica est habitus simpliciter practicus. ma. habetur ex dictis a n. 236. mi. prob. Logica, si non unice, certe primario est inventa in hunc finem, ut aliis scientiis efficiat modos sciendi, atque adeo sit earum instrumentum: ergo habet pro fine opus, seu ipsos modos sciendi efficiendos. Confir. Ex regulis Logicae vel obiter consideratis patet, eas omnes dirigere ad effectum, vel definitionis, vel divisionis, vel syllogismi: ergo habent pro fine opus.

248. Ob. 1. Ille habitus est speculativus, cujus finis est veritas: ergo Logica est speculativa. prob. mi. Logicae finis sunt syllogismi, definitiones &c. sed hi actus sunt cognitiones speculative, seu aliqua veritas: ergo. Resp. dist. ma. ille habitus est speculativus, cujus finis est veritas actuum elicitorum, ita ut in hac statim quiescat. conc. ma. cujus finis est veritas actuum directorum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. dist. mi. & ii actus sunt actus directi Logicae. conc. mi. sunt actus eliciti. neg. mi. & conseq.

Habitus speculativus habet actus elicitos, qui sunt veri, & non ultra tendunt: & in ipsis habitus speculativus quiescit: at habitus practicus habet actus elicitos, qui quidem etiam sunt veri, sed tamen ulterius tendunt ad effectum alicujus operis, & habitus in iis actibus elicitis non quiescit, sed per eos ulterius ad opus tendit: & sic Logica per suas regulas tendit ad perfectionem syllogismorum, definitionum, &c.

249. Ob. 2. Talis est Logica, quales sunt ipsius actus: sed isti sunt speculativi: ergo etiam ipsa est speculativa. mi. prob. actus plurimi, quibus Logica considerat suas, vel sui objecti proprietates &c. sunt speculativi: ergo. Resp. dist. ma. Talis est Logica, quales sunt actus ejus primarii. conc. ma. quales sunt actus tantum secundarii. neg. ma. & sic dist. mi. neg. conseq. ad prob. dist. ant. & illi sunt actus primarii. neg. ant. sunt tantum actus secundarii. conc. ant. & neg. conseq. Etiam medicina e. g. habet multos actus speculativos, de numero ostium

corporis, de plexu partium, de nutritione &c. quia tamen actus ejus primarii, id est, in medicina maxime considerabiles, & ob quos primario fuit inventa, sunt practici, etiam ipsa dicitur simpliciter practica: & par est ratio de aliis habitibus practicis, atque etiam de Logica.

250. Dices. *Denominatio fit a potiori*: sed plures actus Logicæ sunt speculativi; ergo ipsa ab his debet denominari speculativa. Resp. neg. ma. Illud axioma sepe fallit: sic e. g. in homine duæ partes, & quidem principales, nempe anima, & materia prima, sunt incorruptibiles, & tamen homo non dicitur incorruptibilis: e contra a sola unione corruptibili dicitur corruptibilis: & a sola anima rationali dicitur rationalis. Potest quidem admitti in quibusdam formis materialibus accidentalibus, e. g. calore, albedine, quod subiectum denominetur calidum, vel album, a prævalente calore, vel albedine, seu a potiori, sed id non fit universaliter.

251. Regula autem circa denominationes non videtur tradi posse melior, quam hæc. Inquirenda est definitio denominationis, & tum videndum, an ea definitio conveniat rei denominandæ, an non: sic e. g. spirituale definitur ens non quantitativum, sive non habens connexionem cum quantitate: hæc definitio cum non conveniat toti homini, licet conveniat principali ejus parti, seu animæ, homo non potest denominari spiritualis: item incorruptibile definitur, quod non potest destrui manente subiecto: hoc cum non conveniat toti homini (nam hic destruitur destructa sola unione, & quidem ita, ut maneat subiectum, scilicet materia prima) non potest homo dici incorruptibilis, licet duæ ejus partes, nempe anima, & materia, sint incorruptibiles. E contra corruptibile definitur, quod potest destrui manente ejus subiecto; hinc, cum homo utique destruat per mortem, manente ejus subiecto, nempe materia prima, vel corpore, totus homo dicitur corruptibilis, licet sola unio per mortem ex homine destruat, & esse desinat.

252. Jam vero practicum dicitur, cujus finis est opus: quod cum conveniat toti Logicæ, præsertim ratione aduum primariorum ex n. 247. & 249. merito

rito denominatur practica: quamvis forte plures actus essent speculativi, quod tamen probari non potest; quia imprimis multa, quæ in Logica speculativa traduntur, non spectant ad Logicam: alii actus, qui prima fronte videntur speculativi, reipsa sunt practici: alii autem actus practici spectantes ad Logicam, non traduntur, e. g. de inventione medii (vide n. 178.) ne obruatur memoria. Nec hic etiam objiciatur, quod actus speculativi sint nobiliores, quam practici; nam, quamvis forte sub aliqua ratione abstracta sint aliquando nobiliores, non sunt nobiliores in ea ratione, quæ servit ad finem Logicæ. Poterit tamen ob tales actus Logica dici secundum quid speculativa.

253. Ob. 3. Idem est finis instrumenti, & habitus, cujus est instrumentum: sed Logica est instrumentum aliarum scientiarum: ergo idem est finis Logicæ, & aliarum scientiarum: sed istarum finis est veritas: ergo etiam finis Logicæ est veritas, & ipsa consequenter est speculativa. Resp. dist. ma. idem est finis instrumenti, & habitus, semper eodem modo. neg. ma. est finis, sed non semper eodem modo. conc. ma. & conc. mi. sub eadem distinct. conc. vel neg. consequ. dein omisso subsumpto neg. iterum consequ. Eadem veritas, seu idem actus verus, e. g. syllogismus, est finis Logicæ tanquam opus directum, & est finis Physicæ (cujus Logica est instrumentum) non tanquam opus directum, sed tanquam speculatio immediate elicita: item respectu Logicæ est praxis, respectu Physicæ est speculatio. Omisi subsumptum; quia non omnium scientiarum, quarum Logica est instrumentum, finis est veritas: sic e. g. Ethicæ, utpote juxta omnes practicæ, finis est opus.

254. Ob. 4. Logica est scientia ratione suarum demonstrationum: sed istæ non sunt practicæ: ergo neque Logica est scientia practica. Resp. neg. mi. Demonstrationes Logicæ docentis sunt practicæ: & quamvis non omnes præmissæ semper sint practicæ, tamen conclusio est practica, in qua tamen conclusione præcipue consistit ratio actus scientifici: interim tamen sepe etiam ipsæ præmissæ omnes sunt practicæ, e. g. in hoc syllogismo: *Tot debent poni termini in syllogismo, quot sunt utiles ad identifica-*

146 Pars I. Disp. I. Quæst. I. Art. IX.
ritatem, vel distinctionem in tertio: sed ad hanc sunt
utiles tres: ergo tres debent poni.

255. Ob. 5. Objectum habitus practici debet esse
factibile: objectum Logicæ non est factibile: ergo.
prob. mi. objectum Logicæ sunt omnes syllogismi syn-
categoricæ infiniti: sed isti non sunt factibiles:
ergo. Resp. 1. retorquendo argumentum in omnibus
etiam mechanicis artibus; nam etiam futor non po-
test facere omnes calceos. Resp. 2. neg. mi. ad prob.
dist. ma. objectum Logicæ sunt omnes syllogismi se-
cundum rationem specificam. conc. ma. secundum ra-
tionem individualem, in qua sunt infiniti. neg. ma.
& dist. proportionaliter mi. neg. conseq. Scientiæ non
agunt de singularibus, nisi sub ratione universali;
unde nec Logicæ agit de syllogismis singulariter, sed
secundum rationem specificam consideratis, sub qua
non sunt infiniti; cum species syllogismorum catego-
ricorum sint tantum novemdecim, species autem non
categoricorum sint adhuc pauciores, quos omnes potest
Logicus facere: certe omnes possunt a Logicæ doceri.

ARTICULUS IX.

An, & quomodo Logicæ sit necessaria ad alias Scientias.

256. **N**ON est hic quæstio de necessitate absoluta
in existendo, quæ soli Deo competit:
nec de necessitate suo modo absoluta in essendo, qua
predicata essentialia inter se connexa sunt, ut ani-
mal, & rationale in homine: sed de necessitate ex
aliqua suppositione, e. g. quod aliquis aliquem fi-
nem intendat. Hanc necessitatem antiquiores divi-
debant in *necessitatem simpliciter talem*, & *necessita-
tem secundum quid*. Prior, seu *necessitas simpliciter
talis* dicebatur dari, quando res, seu finis non po-
terat obtineri sine illa re, quæ dicebatur necessaria.
Altera, seu *necessitas secundum quid*, dicebatur dari,
quando finis quidem poterat obtineri sine illa re,
quæ dicebatur necessaria, sed tamen melius, & fa-
cilis obtinebatur per eam rem: e. g. potest ab ho-
mine firmis, & sanis viribus, iter fieri pedibus, sed
melius, & facilius fit equo: quod est exemplum
S. Thomæ 3. p. q. 1. a. 2. in corp.

257. Hanc

An, & quomodo Logicæ sit necessaria &c. 147
257. Hanc necessitatem secundum quid recentiores
modo frequentius vocant necessitatem ad melius esse.
Illam vero necessitatem simpliciter talem dividunt
in *metaphysicam*, *physicam*, & *moraalem stricte di-
ctam*. Prior, seu *Necessitas metaphysica* datur, quan-
do finis sine aliqua re nec de absoluta Dei potentia
potest obtineri: & talis necessitas est intellectus ad
acquirendas scientias; quia e. g. equus, qui intelle-
ctum non habet, nec supernaturaliter potest addisce-
re Logicam. *Necessitas physica* datur, quando finis
posset quidem sine aliqua re supernaturaliter obtine-
ri, non tamen potest obtineri naturaliter: & talis
est necessitas cibi ad conservandam vitam hominis;
quia, etsi absolute supernaturaliter Deus possit con-
servare hominis vitam sine cibo, tamen hoc natura-
liter fieri non potest.

Necessitas moralis stricte talis (nam etiam neces-
sitas ad melius esse vocatur aliquando necessitas mor-
alis, sed non est stricte talis) tunc datur, quando
finis quidem naturaliter posset sine aliqua re obtine-
ri, sed non nisi permagna cum difficultate, ita, ut
valde raro, vel in aliquo sensu morali nunquam,
speretur obtinendus. Hæc tamen moralis necessitas
non est indivisibilis, sed capit magis, & minus: si-
ve una est major, quam altera; nec enim tantum
illud dicitur moraliter necessarium, sine quo nulla
profus moralis spes est aliud unquam futurum: si-
cut e. g. dicitur moraliter necessaria gratia extraordi-
naria ad diu vitandum omne peccatum veniale; quia
sine hac nulla moralis spes est, illa vitatum iri: vel
sicut homini moraliter necessaria est fuga, si eum so-
lum, & inermem plures inimici armati insequuntur;
quia, licet absolute naturaliter posset fieri, ut etiam
manens mortem vitaret, tamen in his circumstantiis
moraliter id sperari non potest; istæ enim sunt ne-
cessitates morales summe.

Dantur autem etiam aliæ necessitates morales in-
feriores; nam etiam illud simpliciter dicitur morali-
ter necessarium, sine quo alterum non potest sine val-
de gravi difficultate obtineri. Certe tam Theologi,
quam Canonistæ, sæpe dicunt, aliquid homini esse
moraliter impossibile, in quo neutiquam tanta dif-
ficultas est, quanta in evitandis cum ordinaria gra-

ua

tia diu omnibus venialibus peccatis : & juxta omnes homini moraliter necessarius est cibus quotidianus ; quia sine hoc vita humana non nisi valde difficulter protrahi potest : quamvis absolute per unum , & alterum diem , sine eo posset servari ; hinc , etsi hæc necessitas moralis non sit summa , est tamen necessitas moralis simpliciter , & stricte dicta : sicut aqua calefacta dicitur stricte , & simpliciter calida , etsi non habeat calorem summe intensum . Queritur jam , qualis in ordine ad acquirendas alias scientias detur necessitas Logicæ artificialis , seu notitiæ regularum Logicæ ; nam Logicam naturalem (de qua n. 197.) phylice , vel forte etiam metaphysice , necessariam esse , facile conceditur .

258. Dico 1. Logica non est metaphysice , vel physice necessaria ad quemvis actum scientificum ; ita longe communior . Prob. 1. pars conclus. Non apparet ulla implicancia in eo , quod Deus homini ante Logicam infundat alias scientias , vel actus scientificos : ergo . Prob. 2. p. Actus scientificus est cognitio certa , & evidens per causam , sive per præmissas certas , & evidentes : sed talis cognitio potest haberi sine Logica : ergo hæc non est necessaria ad talem actum . prob. 3. rusticus potest sine Logica clare , & evidenter scire , ac penetrare istas e. g. præmissas : *Omne malum est fugiendum : sed peccatum est malum* : & si non sit omnino stipes , potest ex iis facile inferre ; *ergo peccatum est fugiendum* : sed hæc est cognitio certa , & evidens per causam : ergo hæc potest sine Logica haberi .

259. Dico 2. Logica non est physice , vel metaphysice necessaria , ad ullum actum scientificum , etiam difficilem ; imo neque ad totales scientias . Ubi tamen nota , nos loqui de ingeniis saltem ordinariis , quæ capere possunt Logicam artificialem , quam si capere non possunt , ea ipsis utilis esse non potest : si autem eam , quamvis valde reflexivam , capere possint , etiam absolute , saltem ingenti cum labore , poterunt sine Logica capere alias scientias . Consentiant nobis Ariaga disp. 3. Log. sec. 4. Mastrius quæst. proam. Log. a. 6. n. 61. Comptonus disp. 11. Log. sec. 1. & alii communiter . Prob. conclusio , maxime negative ex eo , quod talis necessitas non possit probari .

Pro-

Probant quidam conclusionem etiam positive sic . Ante Logicam ab Aristotele traditam , & ante ipsum Aristotelem , fuere jam Philosophi , de quibus negari non potest , eos habuisse plures actus scientificos , etiam difficiles . Si autem ante Logicam , adeoque sine ista , potuerunt haberi plures actus scientifici difficiles , potuerunt etiam haberi scientiæ totales , si cuilibet impensum fuisset conveniens , & totum naturaliter possibile studium ; cum tali studio non augeatur , sed potius minuatur difficultas , & intellectus studio , vel intelligentia unius materiæ , etiam successive fiat magis dispositus , ad penetrandas alias veritates , etiam disparatas : certe ante Aristotelem jam fuere aliquæ scientiæ totales , præsertim mathematicæ : imo ipse Philosophus ex Euclide desumit plura principia demonstrationum : ergo videtur , quod etiam aliæ scientiæ absolute obtineri potuissent .

Fateor tamen , ad hoc argumentum probabiliter posse reponi , mundum non caruisse per plura annorum millia usque ad Aristotelem omni Logica , ut ipsi diximus num. 191. adeoque illos Philosophos aliqua Logica fuisse instructos , quam postea Aristoteles magis elaboratam , ac perfectam ediderit . Valeat itaque hoc argumentum positivum , quantum potest .

260. Dico 3. Logica tamen est stricte moraliter necessaria ad acquirendas totaliter alias scientias , quæ non habent peculiare regulas , priorum actuum directivas . Hanc conclusionem , communissime admittunt auctores . Prob. Moraliter necessarium ex num. 257. est illud , sine quo aliquid non nisi victa magna difficultate , cujus victoria raro sperari potest , obtineri potest : sed aliæ scientiæ , quæ non habent regulas , priorum actuum directivas , non possunt obtineri totaliter sine Logica , nisi victa tali magna difficultate &c. ergo .

Prob. min. Objectorum maxima varietas , & difficilis eorum cognoscibilitas , seu penetratio , item sophismatum multitudo &c. non nisi maxima difficultate vincuntur ab intellectu humano , fatis infirmo , de quo ait Philosophus 2. Metaph. text. 1. *Quemadmodum enim vesperilionum oculi ad lumen dies se habent , ita & intellectus animæ nostræ ad ea , quæ manifestissima omnium sunt* : ergo . Confirma-

cou-

conclusio ab ipsa experientia; nam ante Logicam, ab Aristotele melius traditam; multi in graves errores prolapsi sunt, etsi fuerint etiam præstantia ingenia, insuper magno studio ad scientias incubuerint: ergo difficultates scientiarum sine Logica moraliter vinci non possunt.

261. Si autem aliqua scientiæ habent proprias regulas, quibus earum actus dirigantur, non video, quare Logica ad eas moraliter necessaria sit; unde non cenſeo, eam esse moraliter necessariam Trigonometriæ, Geometriæ, Arithmeticæ, & similibus scientiis, quæ Euclidis, aut Theodosii, vel similibus elementis, aut regulis nituntur: quod non negabunt plures auctores, qui concedunt Logicam minus esse necessariam Mathesi, quam aliis scientiis. Ratio autem est; quia sine Logica possunt absque valde magna difficultate acquiri istæ scientiæ, scilicet studendo elementis Euclidis, aut Theodosii: quibus si quis studere nolit, neque cum omni Logica eas scientias acquireret.

262. Neque dicas 1. ipsum Euclidem sine Logica non posse intelligi; nam hoc non supponendum, sed probandum est: nec videtur verum, cum de factis multi reperiantur Logica minime instructi, tamen egregii, ac scientifici Geometriæ, aut in alio genere Mathematici: imo jam plures ante Aristotelem fuerint, ut Thales Milesius, Euclides, ac alii plures in Græcia, vide Conimbricenses *quæst. præcæm. 5. in Dialect. art. 1.* Neque dicas 2. scientias illas ante Aristotelem fuisse plenas erroribus; nam, licet hoc forte suo modo sit verum de Physica, & similibus, tamen id probari minime potest de Mathematica: certe Aristoteles plura ex Euclide, & aliis, in suum Organum transtulit: adeoque neque istud careret erroribus. Adde, quod ipse Philosophus: 1. *Poster. text. 29.* dicat, in mathematicis non ita, ut in aliis incurri paralogismos: ex quo sequitur, in his non esse tantum periculum errandi. Sed, etsi aliquod esset, certe illud ope Logicæ evitati non posset, ut patebit consideranti: adeoque ista his scientiis nequam est moraliter necessaria.

Accedit, quod in pluribus Academiis juvenes vix egressi Rhetorica, antequam scient, quid sit definitio,

An, & quomodo Logica sit necessaria, &c. 151
nitio, aut argumentatio, statim ad Mathesim audiendam non tantum admittantur, sed invitentur, aut obligentur, utique non eo fine, ut inutiliter tempus terant. Accedit iterum, quod objectum tallium scientiarum, nempe quantitas, sit longe magis sensibile, adeoque etiam facilius perceptibile, quam secundæ intentiones Logicæ. Certe, si quis tantum studii poneret in elementis Euclidis, quantum debet poni in Organo Aristotelis, meo iudicio illa longe facilius caperet.

A R T I C U L U S X.

Solvuntur Objectiones.

263. **O**bjic. 1. contra duas primas conclusiones. Juxta Aristotelem 1. *Poster. text. 5.* ad habendum actum perfecte scientificum requiritur, ut quis cognoscat causam rei, & quod res non possit aliter se habere: sed hoc non potest cognoscere, nisi reflexe sciat, se scire, & hoc reflexe scire non potest sine Logica: ergo non potest haberi actus scientificus sine Logica. Resp. om. maj. (quia Aristoteles *loc. cit.* forte non loquitur de omni actu scientifico, seu scientiæ, sed tantum de actu scientiæ secundo modo acceptæ, de qua n. 226.) neg. min. quia ad illa scienda non requiritur reflexa cognitio, sed tantum directæ, certa, & evidens: ipseque actus directus jam per seipsum formaliter certificat, & evidenter illuminat intellectum de objecto: sicut actus fidei supernaturalis est certissimus, quin reflexe certo cognoscam, me habere actum supernaturalem.

264. Dein iste actus reflexus, vel esset tantum probabilis, vel esset evidens, seu scientificus: primum dici non potest; alias certitudo deberet haberi a probabilitate, hoc est, ab incertitudine, quod est per se absurdum: si autem dicatur secundum, tunc vel iste actus reflexus potest esse evidens sine nova reflexione, vel non: si primum, non est ratio, quare non etiam prior actus directus possit esse evidens se solo: si dicatur secundum, ibitur in infinitum; quia secunda reflexio non erit evidens sine tertia, & sic ulterius. Ex quo collige, S. Thomam, dum r. 2.

152 Pars I. Disp. I. Quæst. I. Art. X.
quæst. 112. art. 5. ad 2. ait: *Quicumque habet scientiam, vel fidem, certus est se habere*: non adstruere certitudinem reflexam, quæ circa fidem nequiquam habetur, sed tantum directam: quam tamen non habemus de charitate, de qua nos certitudinem habere S. Doctor negat.

265. Sed etiam dato, & non concesso, quod requiratur certitudo reflexa, tamen non erit absolute necessaria Logica; quia sine hac potest reflexe aliquid sciri: neque enim necesse est, se reflectere in regulas logicas ad cognoscendum, an actus sit scientificus; si enim hoc esset absolute necessarium, Logica fuisset necessaria ante seipsam, & ad seipsam; nam etiam primæ demonstrationes primarum regularum Logicæ fuerunt actus scientifici. Quare sunt alia etiam principia, ad quæ reflectendo potest actus scientificus examinari: sic Geometra reflectit se super elementa Euclidis: & quilibet potest in materia obvia reflexe cognoscere; cognitionem suam esse ita conformem objecto, ut ipse determinetur ad ei assentiendum.

Et quæso, cur rusticus in hoc discursu: *Totum est majus sua parte: sed domus est totum, & fenestra est ejus pars: ergo domus est major fenestra*: cur, inquam, non possit reflexe cognoscere, se non falli: & ita exercite, ac sub terminis saltem æquivalentibus, reflexe cognoscere connexionem objecti præmissarum cum objecto conclusionis? Stipes esset, non homo, si hoc agnosceret non posset. Quod autem facile potest fieri in obviis, id ingenti cum labore, ac studio, absolute etiam poterit fieri in difficilioribus.

266. Objic. 2. Ad actum vere scientificum requiritur, ut quis sciat, suum discursum, non tantum materialiter, sed etiam formaliter esse bonum, id est, similem modum discurrendi concludere in omni materia: sed hoc non potest scire sine Logica: ergo hæc est necessaria. prob. maj. si quis non scit, quod suus modus discurrendi concludat in omni materia, potest dubitare, an legitime concludat in ea, de qua actu discurret: ergo. Resp. dist. maj. debet scire suum discursum esse formaliter bonum, id est, esse conformem regulis Logicæ, & habere dispositionem terminorum, ac propositionum, ab ipsis præ-

An, & quomodo Logica sit necessaria, &c. 153
prescriptam. neg. maj. debet scire, dari talem identitatem, vel connexionem, inter objectum præmissarum, & objectum conclusionis, ut, quodcumque similis datur, conclusio semper sit vera. conc. maj. & dist. sic min. neg. conseq.

267. Potest utique aliquis naturaliter absque Logica certo cognoscere, quod, quodcumque unum est causa necessaria alterius, vel necessario connexum cum altero, & hoc unum existit, etiam debeat semper existere illud alterum: potest insuper etiam certo cognoscere, quod nunc illud unum, seu causa, aut necessario connexum existat: & tandem potest inferre, quod etiam alterum existat: e. g. potest dicere; *Si sol adest, dies est: sed nunc sol adest: ergo dies est*.

Potest dein utique etiam reflexe certo cognoscere, hunc suum modum discurrendi semper inferre veritatem; quia potest evidenter cognoscere, quod, quodcumque affirmatur, dari causam necessariam, vel aliquid connexum cum alio, debeat dari etiam illud aliud: qua ratione redditur imperturbabilis, & nequit de bonitate sui discursus dubitare. Hoc alii aliis terminis dicunt, dum ajunt, posse aliquem sine Logica cognoscere bonitatem formalem sui discursus, & fieri imperturbabilem, ratione consequentiæ objectivæ, vel identitatis in tertio, evidenter cognita.

Non autem dicas, Logicæ ignarum non scire, quid sit veritas, aut bonitas consequentiæ objectivæ, identitas in tertio, illatio &c. nam neque formaliter scit, quid sit subjectum, aut prædicatum: & tamen potest facere propositiones imperturbabiliter certas, modo sit capax rationis. Quare, licet ista non sciat formaliter sub istis terminis, tamen ea scit sub æquivalentibus. Facit ergo, & scit realiter, se facere discursus legitimos, & realiter saltem reductivè conformes regulis Logicæ, quin formaliter directe, & adhuc minus reflexe sciat, eos esse iis conformes.

268. Objic. 3. Ad actum perfecte scientificum requiritur, ut quis possit solvere omnia sophismata, contra eum objecta: sed hoc nemo potest sine Logica: ergo hæc est necessaria. Confr. Non est facilior syllogismus, quam expository: sed neque hunc potest rusticus sine Logica imperturbabiliter facere, ergo

ergo nullum . prob. min. non potest rusticus imperturbabiliter facere istum : *Hic meus filius est Georgius : sed Georgius est primogenitus : ergo hic meus filius est primogenitus* : ergo nec alium expositorium . prob. ant. opponatur huic syllogismo alius prorsus similis : *Hic Filius divinus est Deus : sed Deus est Pater : ergo hic Filius divinus est Pater* : & statim agnoscet rusticus , conclusionem esse contra fidem , adeoque falsam : ergo etiam dubitabit , an non prior syllogismus , apparenter omnino similis sit falsus .

269. Resp. neg. maj. Credimus imperturbabiliter mysterium SS. Trinitatis , quin possimus solvere omnia sophismata , contra illud ab hæreticis allata . Scimus motum dari , idque etiam scivit Diogenes , licet non posset solvere omnes apparentes rationes Zenonis , ad ductas in contrarium : & ideo se in suo dolio hinc inde gyravit , ipso facto evidenter ostendens , motum dari . Ad confir. neg. min. ad prob. neg. antec. ad hujus prob. neg. conseq. judicabit enim rusticus , objectum sibi syllogismum non esse similem ei , quem ipse fecerit , nec esse eandem rationem in creatis , & in divinis : quamvis aliam claram disparitatem dare non possit , quam nec Aristoteles , utpote fide destitutus , cum omni sua Logica dare potuisset .

Unde ad solvendum hoc sophisma non utilis , aut necessaria est Logica , sed fides , qua instructus rusticus sciat mysterium SS. Trinitatis : quod si sciat , facile dicet , non dari mysterium tam ineffabile in creatis , atque adeo discursum suum esse bonum . Et idem respondendum est ad similia alia , ex divinis , vel etiam supernaturalibus objecta . Hoc debent dicere ipsi adversarii ; alias debent admittere , quod rusticus sine Logica neque possit elicere imperturbabiliter iudicium immediatum , seu propositionem ; nec enim dicere poterit : *Totum est majus sua parte* : aut : *Tres persona humana sunt tres homines* ; quia etiam tota SS. Trinitas non est major una persona : nec tres personæ divinæ sunt tres Dii .

270. Objic. 4. Si quis sciat , se habere aureum verum , & aureum falsum , nec tamen eos possit ab invicem discernere , dubitabit de utroque : ergo etiam , si quis habeat actum vere scientificum , & sophisma , nec sciat inter ea discernere , dubitabit
de

An, & quomodo Logica sit necessaria, &c. 155
de utroque . Resp. neg. conseq. Supponitur in antecedente , talem hominem de nullo aureo scire determinate , quis sit verus : in consequenti autem ponitur , eum scire , quis sit actus vere scientificus (quod eum scire posse , probatum est nostris rationibus) unde est magna disparitas .

Si autem casus in antecedenti poneretur , quod talis homo sciat , suum aureum determinate sumptum esse bonum : sed simul ei ostendatur alius aureus apparenter omnino similis , qui tamen ab aliis , de quorum veracitate dubitare non possit , dicatur esse falsus ; tunc ille homo non propterea dubitabit de bonitate sui aurei : sed dicet , suum aureum esse verum , alteri vero aliquid deesse , quod ipse nesciat . Et pariter rusticus , cujus actui scientifico opponitur sophisma , dicet , suum actum esse vere scientificum : sophismati autem aliquid deesse , licet ipse id ignoret , ut sepe etiam ignorant Logici , præsertim quando agitur de divinis .

271. Objic. 5. Aristoteles 1. *Metaph.* 1. ait : *Qui artem tenent , quam eos , qui experientiam habent , sapientiores esse putamus . . . illi quidem , sciunt causam , hi vero minime* : ergo sine arte Logica non datur scientia , seu actus scientificus . Resp. neg. conseq. non enim sequitur : Christus est sapiens Salomone : ergo Salomon non est sapiens . Quod si ex posteriori parte textus velis inferre , Philosophum experimentales ignaros artis omnino excludere e numero scientium , responderetur , id verum esse de puris experimentalibus , maxime Medicis (de quibus ibi Aristoteli sermo) qui non nituntur ulla ratione : at non de aliis , qui nituntur etiam ratione , e. g. con- nexione objectiva , quam sciunt tanquam causam , eamque possunt assignare etiam sine Logica : quin imo Aristoteles ibi non agit de vera scientia : adeoque hic textus non venit ad rem . vide dicta num. 254 .

272. Objic. 6. Logica est instrumentum ad actus scientificos : sed omne instrumentum est physice necessarium ad artefactum : ergo Logica est physice necessaria ad actus scientificos . Confir. Ut sciam , me habere totum , debeo scire , me habere omnia requisita ad illud : ergo , ut sciam , me habere actum scientificum , debeo scire , me habere terminos de-
bitos ,

bitos, eorum ordinem &c. hoc non possum scire sine Logica: ergo. Resp. dist. maj. Logica est instrumentum absolute necessarium. neg. maj. moraliter necessarium: conced. maj. & dist. sic min. nego conseq. Aliud est instrumentum omnino necessarium, ut oculus ad videndum: aliud tamen absolute sine veste tolli posset. Et tale instrumentum est Logica.

Ad confir. dist. ant. debeo scire me habere omnia, formaliter sub istis terminis, aut formalitatibus. neg. ant. debeo id scire æquivalenter, seu sub æquivalentibus terminis. conc. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. subsumptum iterum eodem modo distinguo, & neg. ultimam consequentiam. Sufficit igitur, me scire, quod tales sint mei termini, & propositiones, ut evidenter significant connexionem objectivam inter præmissas, & conclusionem: quod realiter æquivalet dispositioni formali terminorum &c. factæ ad regulas Logicae.

273. Objic. 7. Ut perfecte acquiram finem, debeo scire aptitudinem mediorum ad finem: ergo, ut perfecte acquiram actum scientificum, debeo scire aptitudinem terminorum, & propositionum ad eum: hanc non possum scire sine Logica: ergo hac est necessaria. Resp. dist. ant. debeo scire aptitudinem mediorum sub omni ratione. neg. ant. debeo scire sub ratione necessaria ad finem. om. ant. & eodem modo dist. conseq. itemque subsumptum, & nego ultimam consequentiam. Aptitudo terminorum &c. ad actum scientificum tanquam finem fiat in eo, quod evidenter repræsentent connexionem objectivam inter objectum præmissarum, & objectum conclusionis: & sub hac ratione potest ea aptitudo cognosci sine Logica.

274. Objic. 8. Imperitus Logicæ, audiens hunc discursum: *Omnis homo est rationalis: omne risibile est rationale: ergo omne risibile est homo*: vel judicat, eum esse bonum: vel judicat, eum non esse bonum: neutrum potest dici: ergo. prob. min. si judicat esse bonum, facile fallitur, & Logica est ei physice necessaria: si vero judicat, non esse bonum, potest sine Logica discernere discursum materialiter bonum

An, & quomodo Logica sit necessaria &c. 157
bonum a formaliter bono, & Logica neque moraliter est ei necessaria: ergo.

Resp. neg. mi. & dico, quod quis post longum studium, & magnum adhibitum laborem, possit etiam hanc difficultatem vincere, ut non fallatur, sed judicet, hunc discursum non esse bonum; nam etiam apud imperitum Logices aliud est conclusionis objectum dari, aliud conclusionem legitime inferri; utique enim quivis scit, vel certe magno studio scire potest, non esse bonam sequelam: *Petrus est vivens: ergo est homo*; licet revera Petrus homo sit; quare potest imperitus Logicæ hunc errorem saltem multo labore deprehendere.

Ex hoc tamen non sequitur, Logicam non esse ei moraliter necessariam; cum sine ea non possit omnes tales discursus, in materiis etiam difficilioribus, ita dijudicare, nisi maxima cum difficultate, & nonnisi per ingentem diligentiam superabili. Ad prob. mi. dist. 2. p. ant. potest sine Logica discernere inter discursum formaliter, & materialiter bonum, in aliquo casu facili. conc. ant. in omnibus casibus etiam difficilibus. subdist. potest id physice. conc. potest moraliter. neg. ant. & conseq.

275. Ob. 9. contra 3. conclus. Logica est perniciosa: ergo non est moraliter necessaria. ant. prob. SS. Patres plures in Logicam satis acriter invehantur, & Origenes homil. 4. in Exod. c. 7. similitudinem esse docet inter Logicam, & cyniphes, quas Deus immisit in Ægyptios: itemque de S. Ambrosio fertur, eum orare solitum: *A Logica Augustini libera nos Domine*: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ant. invehuntur in ipsam Logicam. neg. ant. in ejus abusum. conc. ant. & neg. conseq. Aliquid per se optimum potest plurimum nocere per abusum, ut gladius, aut vinum, quibus multi abutuntur. Ipsam Logicam SS. Patres laudant, ut videre est apud Conimbricenses quæst. 6. proem. in Dial. a. 2. & Sfondratum in prælod. ad Logic. §. 1. numer. 4. & 5. & certe verba ex S. Augustino, supra nu. 191. allata, Logicæ valde honorifica sunt. Sane Logica Augustini, qua tunc adhuc Manichæus contra Ecclesiam abutebatur, postea eidem Ecclesiæ plurimum profuit. Non tamen negaverim, a Patribus ali-

quando corripit Logicos, vel Philosophos, quod subtilitatibus nimis tempus consumant, & studia SS. Scripturarum negligant: sed hoc nil contra nos.

276. Ob. 10. Sine Logica fiunt aliqui insignes Juristæ, & Medici: ergo Logica non est moraliter necessaria ad alias scientias. Confr. Ante Aristotelem, ut ipsi diximus *nu.* 250. fuere jam aliqui scientiis instructi Philosophi: ergo non fuit ipsis necessaria Logica: ergo nec est aliis. Resp. dist. ant. fiunt aliqui Juristæ insignes in citandis e memoria legibus, aut alii Medici empirici. conc. ant. fiunt insignes in juridicis discursibus, aut Medici vere scientifici. neg. ant. & conseq. Ita asserunt viri in utraque facultate clarissimi, idemque testatur experientia quotidiana.

Ad confr. neg. saltem 2. conseq. Exceptis Mathematicis fuere pauci, si tamen fuere aliqui perfecte scientifici; cum plerumque eorum scientia fuerit valde defectuosa. Potest autem salva nostra conclusione admitti, quod pauci, valde prestanti ingenio homines, magno labore, & plurium annorum studio, aliquam tandem scientiam didicerint. Potest etiam dici, illos Philosophos non caruisse omni Logica, etsi caruerint Aristotelica perfectiore, qua de re vide dicta *n.* 259.

277. Ob. 11. Intellectus est potentia necessaria: ergo necessario agit: ergo non est capax directionis: ergo Logica ad ejus actus non est utilis, minus necessaria. Confr. Juxta nos homo esset infelicior bruto: hoc est absurdum: ergo. prob. ma. bruta habent omnia sibi necessaria a natura: homo autem non habet a natura Logicam sibi necessariam: ergo. Resp. neg. 2. conseq. Potentia necessaria non differt a libera per hoc, quod non sit capax directionis (nam utraque est ejus capax) sed per hoc, quod potentia necessaria positus omnibus ad agendum requisitis (inter quæ sapius est directio) debeat agere: libera autem possit etiam non agere.

Potest etiam intellectus aliter, & aliter agere, pro varia impressione novarum specierum, vel excitatione antiquarum: item pro varia determinatione voluntatis. Potest etiam errare, & postea errorem detegere. Potest reflexe considerare regulas jam ante sibi cognititas &c. quæ omnia inferunt aliquam dirigibilitatem. Ad confr. neg. ma. ad prob. neg.

con-

conseq. Finis bruti est longe ignobilior, quam finis hominis; quare hic non est infelicior, etiam pluribus ad suum finem indigeat: sicut non est infelicior Imperator gregario milite, licet ad gubernandum cum majestate exercitum, vel imperium, indigeat pluribus famulis. Et quare non dicitur homo etiam infelicior bruto, eo quod non nascatur pilosus, & indigeat vestimentis?

278. Ob. 12. Si Logica est necessaria ad alias scientias, tunc debet ante eas addisci: hoc est falsum: ergo. prob. mi. Logica est difficilior aliis scientiis: ergo non debet addisci ante eas. prob. ant. Logica est scientia reflexiva, & aliæ non sunt ita reflexivæ: sed scientiæ reflexivæ sunt difficiliores non reflexivis: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. ad prob. neg. ant. nam aliæ scientiæ sunt difficiliores captu, antecederent ad Logicam, quam sit ipsa Logica; eo quod habeant actus plurimos, eosque valde difficiles de infinito, de continuo &c.

Aliud est, quod ex suppositione, quod prius quis didicerit Logicam, facilius dein capiat alias scientias, quam prius ceperit Logicam; quia scilicet magna difficultas aliarum scientiarum jam ablata est per Logicam, sine qua ea difficultas moraliter superari non potuisset. ad prob. ant. dist. mi. scientiæ reflexivæ sunt difficiliores cæteris paribus. conc. mi. cæteris non paribus, uti hic non sunt paria cætera. neg. mi. & conseq.

279. Dices 1. Si Logica est necessaria ad alias scientias; quia ipsa sunt difficiles, erit etiam necessaria ad se ipsam; quia & ipsa est difficilis: sed hoc implicat: ergo. Resp. dist. ma. erit necessaria una pars Logicæ ad alteram. conc. ma. tota Logica ad totam Logicam. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Difficilis quidem etiam est Logica, sicut aliæ scientiæ sunt difficiles: attamen hæc, ut dictum, sunt antecederent magis difficiles, & (quod magis notandum) istarum difficultas potest tolli per Logicam prius habitam: at non potest tolli difficultas totius Logicæ per totam Logicam prius habitam; cum non possit prius haberi tota. Quia tamen difficultas unius partis Logicæ potest tolli per aliam ejus partem, hinc potest dici, unam partem Logicæ esse necessariam ad

alteram, ut, dum præmittuntur faciliora, intellectus semper magis, & magis disponatur, & iuuetur ad capienda difficiliora.

280. Dices 8. Si ita per unam partem Logicæ intellectus disponitur ad aliam ejus partem, tunc etiam in aliis scientiis poterit per actus faciliores disponi ad actus difficiliores: ergo Logica non erit necessaria. Resp. neg. ant. saltem nego, quod intellectus sine Logica in aliis scientiis sufficienter disponatur; nam non datur eadem connexio inter actus aliarum scientiarum, quæ datur inter actus Logicæ: sed, ut bene ait Comptonus *disp. 11. Logic. sec. 1.* hoc est peculiare quid Logicæ, quæ cum sit instrumentum aliarum scientiarum, est etiam instrumentum sibi ipsi: & sicut præscribit regulas aliis, ita etiam sibi: sicut e. g. fabrilis facit gnomones, regulas, malleos &c. non tantum aliis artibus, sed etiam sibi, iisque utitur ad faciendam iterum alia instrumenta, vel artefacta.

281. Ob. 13. Nulla scientia potest perfecte acquiri sine aliis: ergo, si propterea Logica est necessaria ad alias scientias, etiam omnes scientiæ erunt necessariae ad quamlibet scientiam: hoc admitti non potest: ergo. Resp. dist. ant. nulla scientia potest perfecte acquiri sine aliis totaliter sumptis. neg. ant. partialiter sumptis. om. ant. & neg. conseq. subsumptum eodem modo iterum dist. & neg. conseq.

Datur utique aliqualis connexio inter scientias, & forte non potest perfecte acquiri una sine aliquibus saltem actibus alterius. At non datur talis connexio, ut requirantur integri habitus scientifici ad scientias invicem: sed sufficiunt pauci actus, etiam ab intellectu naturaliter bene disposito facile acquiribiles; quam pauca enim habet Geometria e. g. ex Physica! notitiam aliquam quantitatis, & vix aliud: non ita se habet Logica artificialis, quæ tota cum omnibus suis regulis est moraliter necessaria ad alias scientias. Quare, licet ceteræ scientiæ propter parculos actus necessarios non dicantur simpliciter necessariae ad alias scientias, sicut Æthiops non dicitur simpliciter albus propter albedinem oculorum, & dentium: tamen Logica, debet dici simpliciter necessaria, propter omnes suos actus necessarios.

282. Ob. 14. Logica vel est moraliter necessaria, ad

ad eliciendos actus aliarum scientiarum modo artificiali, vel ad eos eliciendos modo non artificiali: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. ad eliciendos modo artificiali est necessaria simpliciter: ad eliciendos modo non artificiali est nullo modo necessaria, ut patet: ergo nunquam est moraliter necessaria. Resp. neg. ma. vel ejus suppositum. Imprimis hæc propositiones non sunt contradictoriæ, ut patet consideranti: dein non veniunt ad rem; nam non queritur hic, quid necessarium sit ad modum artificialem, vel non artificialem: sed quæstio instituitur universaliter, & præcendendo, an hoc, vel illo modo res fieri debeat: sicut, quando queritur, an equus sit moraliter necessarius ad iter, non queritur, an sit ita necessarius ad iter faciendum cum equo, vel ad id faciendum sine equo: sed universaliter, & præcisive queritur, an equus sit necessarius ad iter.

283. Ob. 15. Sine Logica possum moraliter acquirere unum, aut alterum actum scientificum: ergo possum moraliter acquirere omnes: ergo non est necessaria Logica. prob. 1. conseq. per acquisitionem alicujus actus, uno etiam plurimum, non augetur, sed minuitur difficultas ad alios: ergo, si possum acquirere unum, aut alterum talem actum, possum acquirere omnes. Resp. neg. 1. conseq. ad prob. iterum neg. conseq. licet enim (ut diximus in aliorum probatione *nu. 259.*) intellectus possit aliquantum juyari per actus aliquos præcedentes, non tamen id juvamen sufficit ad tollendam morale impossibilitatem; quia actus sunt valde disparati, valde inæqualis difficultatis, & nimis multi; unde difficultates, in iis occurrentes, licet physice sint superabiles, tamen non sunt moraliter superabiles; quia homo tandem etiam facile in errorem potest induci: & huic responsioni quoque suffragatur experientia.

284. Ob. 16. contra dicta *nu. 261.* Etiam demonstrationes geometricæ debent examinari ad regulas Logicæ: ergo hæc etiam est moraliter necessaria ad Geometriam. Confr. Geometria habet suas definitiones: sed hæc non possunt fieri sine regulis Logicæ: ergo. Resp. neg. ant. Ad examinandas eas demonstrationes sufficiunt regulæ Euclidis, quæ æque

ostendunt, saltem exercite, si non reflexe, formalem, ac certam methodum bene discurrendi, quamvis diverso modo, quam regulæ Logicæ. Imo ad regulas Euclidis sepe suas regulas logicas examinat Aristoteles; unde sequendo illas regulas, vel ita dicta elementa, tam parum errabitur, quam parum sequendo Aristotelem.

Ad confir. neg. mi. Definitiones Euclidis tamen sunt bonæ, etsi non observent omnes minutias logicas; conveniunt enim omni, & soli, ac sunt clariores definito, quod satis est: & ad hoc efficiendum major est difficultas in materia, quam suppeditare debet Geometria, quam in forma, quam solam suppeditare posset Logica: suppeditari autem de facto potest a Logica naturali forma sufficienter bona sine omni reflexione ad regulas Logicæ artificialis.

285. Dices. Discursus geometrici debent etiam fundari in principiis logicis: *Dicitur de omni: Dicitur de nullo*: ergo Logica est ad eos necessaria. Resp. 1. retorq. argum. Discursus logici non minus debent fundari in principiis metaphysicis: *Quæcumque sunt eadem in uno tertio, sunt eadem inter se*: &: *Quæcumque distinguuntur in uno tertio, distinguuntur inter se*: ergo etiam Metaphysica erit necessaria ad Logicam. Quare, etsi fundarentur discursus geometrici in principiis logicis, non posset simpliciter dici Logica necessaria ad Geometriam. vide dicta num. 281. Accedit, quod hæc principia facile capiuntur sine Logica artificiali, per solam naturalem.

Resp. 2. neg. ant. nam discursus geometrici fundantur in principiis Geometriæ propriis: *Quæ sunt æqualia eidem tertio, sunt æqualia inter se*: &: *Quæ sunt inæqualia eidem tertio, sunt inæqualia inter se* &c. quæ facile penetrantur, ope Logicæ naturalis, cui se statim prima fronte monstrant evidentia, & si fors ulterius resolvenda, vel reducenda essent, potius reducenda essent ad principia metaphysica: *Quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: *Totum est majus sua parte* &c. quæ tamen quivis mediocris ingenii facile sine Logica, & sine Metaphysica, per solum lumen naturalem agnoscit evidentia.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

De Objecto Logica.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Objectum.

286. **O**bjectum, quod auctores antiquiores sepe vocant *subjectum*, dicitur ab objiciendo; eo quod in eo tanquam in obice sistatur potentia, habitus, aut actus. Si latissime sumatur, est quivis terminus, circa quem versatur potentia aliqua, habitus, aut actus: & sic res possibiles dicuntur esse objectum omnipotentis divinæ: si autem objectum sumatur strictiori in sensu (in quo hac præsertim in quæstione loquimur) est terminus, circa quem per suos actus versantur potentie intentionaliter operantes: quales sunt precipue intellectus, voluntas, & suo modo etiam sensus, ac appetitus sensitivus: atque in hoc sensu verum dicitur esse objectum intellectus, bonum esse objectum voluntatis, lux, & color esse objectum potentie visivæ &c.

Dicitur autem 1. aliud objectum *adaquatum*, aliud *inadaquatum*. Illud, seu *adaquatum* est complexum ex omnibus illis, circa quæ potentia intentionalis tota, vel habitus totus versatur: e.g. objectum *adaquatum* Logicæ sunt omnes actus a Logica dirigibiles. Illud, seu *inadaquatum*, est tantum aliqua pars illius complexi, circa quam versatur tantum aliqua pars potentie, vel habitus (si divisibilis sit) e.g. respectu Logicæ objectum *inadaquatum* est syllogismus probabilis, circa quem versatur Topica, quæ est pars habitus logici divisibilis.

287. Dicitur 2. aliud objectum *formale*, aliud *materiale*. Hoc, seu *materiale* communiter dicitur esse id, quod attingitur propter aliud, e.g. respectu statuarie, lapis, qui attingitur propter figuram introducendam: estque duplex *proximum*, & *remotum*: illud est, quod immediate attingitur ab actu, vel potentia, ut color a visu: illud, quod tantum mediate attingitur, ut e.g. si video hominem vestitum, obje-

H 4

ctum